

فرا ترا از فسون و فسانه

مولانا جلال الدین محمد بلخی رومی
زندگانی، فلسفه، آثار و گزیده‌یی از آنها

ترجمه: موفق ه. سبحانی

پرنیان خیال

تهران ۱۳۹۵

هاشم پور سبحانی، توفیق، ۱۳۱۷ -
فرا تر از فسون و فسانه: مولانا جلال الدین محمد بلخی رومی زندگانی، فلسفه، آثار و گزیده‌یی از
آنها/ توفیق ه سبحانی.

تهران: پرنیان خیال، ۱۳۹۶.

۲۶۳ ص: ۱۴/۵۰، ۲۱/۵۱ س.م.

۹۷۸-۶۰۰-۹۵۴۴۸-۶-۸

قیما

مولانا جلال الدین محمد بلخی رومی زندگانی، فلسفه، آثار و گزیده‌یی از آنها
کتابنامه.

مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. -- نقد و تفسیر

Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn-e Mohammad--1273-1207

Criticism and interpretation

مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. -- قرآن

Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn-e Mohammad--1273-1207

Mysticism

شعر فارسی -- قرن ۷ ق. -- تاریخ و نقد

Persian poetry -- 13th century -- History and criticism

سرشناسه:

عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

شابک:

وضعیت فهرست نویسی:

یادداشت:

یادداشت:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

رده بندی نکره:

رده بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

PIR۵۳۰۵/۵۲۴۱۳۹۶

۳۱/۸۱

۴۶۰۲۱۵۷

پرنیان خیال

تهران، فلکه دوم صادقیه، خیابان امامداری، پلاک ۱۹

تلفن: ۴۴۹۵۴۹۸۲ - ۰۹۳۰۶۱۱۰۲۲

www.naneyankheyal.com

Email: moalish@yahoo.com

فرا تر از فسون و فسانه

دکتر توفیق ه. سبحانی

چاپ اول (ویرایش دوم)

۱۰۰۰ نسخه

۱۳۹۵

چاپ: نسیم

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۴۴۸-۶-۸

ISBN: 978-600-95448-6-8

شماره کتاب: ۱۵

مولانا، مخدوم شعر

مولانا جلال الدین بلخی را «عارف» می‌نامیم و در همان آغاز در می‌یابیم که او فرسنگ‌ها از عرفان به معنی عام و مصطلح، با آن پیوند ناگسستنی‌اش با تصوف، فاصله دارد و عرفان او از چنان اصالت منحصر به فردی برخوردار است که مفاهیم عام از بیان آن قاصرند. «فیلسوف» ش می‌خوانیم و اشعارش را گنجینه‌یی از مفاهیم فلسفی می‌یابیم، اما با اندکی غور در می‌یابیم که مولانا نه تنها خود را به معنی مصطلح فیلسوف نمی‌داند بلکه خنک فلسفه را در عرصه‌ی معرفت لنگ می‌شمارد. معروف است که مولانا «شاعری» بزرگ است و شعرش در فراسوی زبان برای خوش جایگاه‌های اساطیری یافته‌است. باز هم می‌بینیم که آنچه از یک شاعر حرفه‌ای به معنی عام می‌شناسیم تمایزی عمیق با مفهوم شعر و شاعری در نزد مولانا دارد. سرعینما از شاعر پیشی می‌گیرد و مرتبه‌یی فراتر از جایگاه معرفتی شاعر می‌یابد و پس از آن دیگر این شاعر است که خادم شعر است. در حالیکه در شعر مولانا، شاعر به راتر از شعر بالاتر می‌نشیند و در جمیع حالات این شعر است که در خدمت اندیشه‌ی شاعر و معرفی اوست. در حقیقت این شاعر است که مخدوم شعر است. این مولانا است که مخدوم شعرهایش واقع شده‌است و نه تنها شعر، بلکه تمام معارفی که بر عویر گوناگون از مولانا نقل شده‌اند، به نحوی در خدمت معرفی این حکیم الهی و شاعر عرش‌پیما هستند. شعر مولانا حتی در پی آن است که سخاوتمندانه از خواننده‌ی حقیقی خود عاشق و دردمندی دیگر و مولانایی دیگر بسازد و به خدمت او درآید.

هر بار که دفتر شعر مولانا را می‌گشاییم انگار «چراغ جادو» در دست گرفته‌ایم. به ناگاه موجودی اساطیری به واسطه‌ی گرمای حضورمان از آن بدر می‌آید و اعلام آمادگی برای خدمتگزاری می‌کند. این است راز جادو دانگی مولانا. اصلاً چه جای سخن از جادو است؟ سراسر وجود مولانا سرشار از حقیقت حق است و جایی که نام حق به میان می‌آید چه جای ساحری است. او خود می‌گوید:

گفتم جادو، کسی سست بختد و گفت

سحر اثر کی کند؟ ذکر خدا می‌رود

باری، هر چه هست نمی توان منکر تأثیرات جادویی کلام مولانا بود. در طی هفت قرن که از دوران ظهور مولانا می گذرد، دیوان و دفتر او همواره صدرنشین مجامع و محافل حکمت و معرفت و حتی شعر و ادب بوده و علیرغم دشمنان و منکران فراوانی که داشته، همیشه به عنوان پیشتاز آثار معرفتی بشری و حتی در کنار صحیفه های الهی جایگاه ارزنده خود را حفظ کرده است. باین همه شاید هیچ یک از اعصار گذشته، جایگاهی را که آثار مولانا امروزه به نحوی فراگیر و حتی بین المللی در میان آحاد مردم تا دانشگاه های بلندپایه جهان بدان دست یافته، نداشته است. امروزه علاقه به مولانا و تفاخر به دوستی او چندان عمومیت پیدا کرده است که گسترده گی و فراگیری نام و یاد مولانا در اقشار مختلف جامعه و در عرصه های مختلف اندیشه و ورزشی تا زندگی روزمره به سادگی قابل ردیابی است؛ تا جایی که بسیاری از علاقه مندان دوست دارند به جای به کار بردن کلمه «مولانا»، او را به خود نسبت دهند و منحصراً به عشق و علاقه و ارادت خود را به او با اطلاق لقب «مولوی» به معنی «مولا و دوست من»، نشان بدهند.

به نظر می رسد این رویکرد و ارادت به مولانا و فراگیر نسبت به مولانا لزوماً به معنی شناخت مستقیم و همه جانبه علاقه مندان از مولانا و معارف گرانبهایی که برای بشریت به ارمغان آورده، نیست. اگر به علل مختلفی را می توان برای این رویداد فرخنده برشمرد اما دست کم دو عامل در این میان قابل ذکر است. یکی فقر معنوی جهان معاصر و تشنگی معنویت و دیگری نام آوری و یکه تازی مولانا در عرصه های گوناگون معرفتی. تأثیرات روانشناختی آموزه های مولانا به حدی است که امروزه بسیاری از نهادهای درمانگر در عرصه های ماری های اجتماعی - روانی روی به رویکردی به نام «مولانا درمانی» آورده اند. البته باید دانست که درمان مولانا از نوعی دیگر است. به گمان مولانا نهاد درد مردم «بی دردی» است. لذا مولانا به عنوان درمانگر به مراجعان خود «درد» تجویز می کند. چنان که می گوید:

هم به درد این درد را درمان کنم

هم به صبر این کار را آسان کنم

و این درد، دردی نیست جز درد عشق. مولانا تصریح می کند که نخستین گام

برای وصول به درمان، تحصیل درد است:
هیچ طبیبی ندهد بی مرضی حب و دوا
من همگی درد شوم تا که به درمان برسم
به قول حافظ:

طیب عشق مسیحا دم است و مشفق لیک

چو درد در تو نبیند که را دوا بکند؟

داری، بخن بر سر آن است که برای بهره‌مندی از تأثیرات معرفتی و حتی درمائی مولانا نیاز به شناخت مولانا است. مولانا ساقی تنگ‌چشمی نیست اما باده‌یی که از سقاخانه می‌کند آتشین‌آبی است که در تحمل هر تنگ‌حوصله‌ی کم‌ظرفیتی نیست و برای بهره‌بردن از این دریای سکرآور نیازمند مقدمات و طی مراحل است. آثار معرفتی مولانا چنان است که هم می‌تواند هدایتگر باشد و هم موجب گمراهی و ضلال شود. (یُضِلُّ بِهِ کَثِیرًا وَ یَهْدِی بِهِ کَثِیرًا - بقره/۲۶). لذا نخستین گام در ورود به دنیای معرفتی مولانا، شناخت او و جهانی است که در آن می‌زیست.

کتاب «فرا تر از فسون و فسانه»، اثر ا. بنمند استاد دکتر توفیق سبحانی در راستای چنین هدفی صورت ظهور یافته است. استاد سبحانی عمری را به مطالعه در عرصه مولوی‌پژوهی گذرانده و پس از جست‌وجوهای فراوان علمی از تصحیح متون تا تألیف و ترجمه‌ی آثار و نیز در بحث و پرورش شاگردان بی‌شماری که بسیاری از ایشان خود هم‌اکنون از برجایه‌های ادب فارسی هستند، یکی از منقح‌ترین زندگی‌نامه‌های مولانا را تألیف کرده‌اند. این کتاب در عین اختصار، هیچ وجهی از وجوه زندگانی آن نابغه‌ی قرون را فراموش نکرده است و خواننده آن می‌تواند مدعی باشد که پس از اتمام کتاب به شناختی مجمل و در عین حال کامل از مولانا رسیده است.

از دکتر توفیق سبحانی تاکنون کتاب‌ها و مقالات فراوانی چاپ و منتشر شده است. از میان آثار دکتر سبحانی در عرصه مولوی‌پژوهی می‌توان به ترجمه‌ی «شرح مثنوی شریف» و نیز کتاب «مولویه پس از مولانا» از آثار پروفسور عبدالباقی گولپینارلی و همچنین تصحیح «فیه مافیه» و «مجالس سبعه» از

آثار مولانا اشاره کرد.

✱

انتشارات پرریان خیال مفتخر است که سهمی کوچک در نشر کتاب کم نظیر
فرا تر از فسون و فسانه، در ذکر زندگی و آثار مولانا جلال الدین بلخی رومی، اثر
ارجمند استاد دکتر توفیق سبحانی به عهده گرفته است. امید که جویندگان
معرفت را تحفه‌ی درخور فراهم کرده باشیم.

اسفند ۱۳۹۵

دکتر محمدعلی شیوا

فهرست مندرجات

۵	- پیم گفتمان
۱۱	۱. نگاهی به تاریخچه
۱۵	قونیه
۱۹	اوضاع فرهنگی
۲۳	۲. منابع خواندنی درباره مولوی، واریقت، مولویه
۲۷	۳. مولانا جلال الدین رومی خاندان مهاجران
۳۳	شمس در قونیه (طغیان)
۶۳	صلاح الدین زرکوب (دوره آرامش)
۶۸	حسام الدین چلبی (دوره کمال)
۷۱	تقریر مثنوی
۷۷	۴. واپسین روزهای حیات، مولانا، عقیده او درباره مرگ، و وفات او
۸۰	وفات
۸۳	مراسم تدفین
۸۴	قبه الخضراء (گنبد سبز)
۸۶	فرزندان مولانا
۸۸	ویژگی های شخصی مولانا
۹۱	۵. دیدگاه های مولانا
۹۱	مولانا و شعر
۹۵	طریقت مولویه، فلسفه و تصوف از دیدگاه مولانا

۹۹	قطب و ارشاد
۱۰۰	سلوک و اساس آن از نظر مولانا
۱۰۱	وحدت وجود از نظر مولانا
۱۰۲	دنیا چیست؟
۱۰۵	آفرینش، دائمی است و دنیا، نبردگاه است
۱۰۷	دنیا و عقبی از نظر مولانا
۱۱۲	تیر و اختیار، مسئولیت و انتقاد
۱۲۰	جهت و توکل
۱۲۱	سجده
۱۲۶	عمده
۱۳۰	زن و مولانا
۱۳۴	مولانا و موسیقی
۱۳۹	۶. معاصران مولانا
۱۳۹	۱- محیی الدین بن عربی
۱۴۱	۲- صدر الدین قونیوی
۱۴۲	۳- حاجی بکناش خراسانی
۱۴۴	۴- سعدی
۱۴۷	۵- فخر الدین عراقی
۱۴۸	۶- اوحد الدین کرمانی
۱۵۱	۷- قانع طوسی
۱۵۳	۸- سراج الدین ارموی
۱۵۴	۹- همام تبریزی
۱۵۵	۱۰- نجم الدین دایه
۱۵۷	۱۱- قطب الدین شیرازی
۱۶۰	۱۲- صفی الدین هندی
۱۶۱	۱۳- حاجی مبارک حیدری
۱۶۳	۱۴- شیخ بابای مرندی

۱۶۴	۱۵- یونس امره
۱۶۷	۷. آثار مولانا
۱۶۷	۱- مثنوی
۱۶۹	- دفتر هفتم مثنوی
۱۷۱	۲- دیوان کبیر یا کلیات شمس
۱۷۴	۳- مکتوبات
۱۷۵	- فیہ مافیہ
۱۷۷	۸- مجالس سبعه
۱۷۹	۶- رباعیات
۱۷۹	آثار منسوخ فیہ مثنوی
۱۷۹	۱- تراش نامه
۱۷۹	۲- عشق نامه
۱۸۰	۳- رساله منثور آفاق وانفس
۱۸۰	۴- رساله آفاق وانفس
۱۸۰	۵- رساله عقاید
۱۸۰	۶- خواب نامه
۱۸۱	۸. گزیده آثار منثور و منظوم مولانا
۱۸۱	الف. آثار منثور
۱۸۱	۱- مکتوبات
۱۸۸	۲- مجالس سبعه
۱۹۹	۳- گزیده هایی از فیہ مافیہ
۲۱۲	ب. آثار منظوم
۲۱۲	۱- مثنوی
۲۳۵	۲- کلیات شمس
۲۴۸	۳- رباعیات
۲۴۹	فهرست الفبایی منابع
۲۵۲	نمایه / فهرست اشخاص

پیشگفتار

در فاصله ۶۰۴/هـ تا ۱۲۰۷ م و ۶۷۲ ق/ تا ۱۲۷۳ م که جلال الدین محمد پابه عرصه هستی نهاد و زندگی کرد، دین و فلسفه اسلامی در همه جهان راه تعامل پیموده بود و فلاسفه، متکلمان و عرفای اسلامی در مسائل گوناگون آثاری فراهم کردند بودند. ابن رشد قرطبی (۵۲۰-۵۹۶ هـ/ ۱۱۲۶-۱۱۹۸ م) فلسفه را به با ۷۱۱ ریز حد آن رسانده بود و امام محمد غزالی (۴۵۵-۵۰۵ هـ/ ۱۰۶۳-۱۱۱۱ م) کلام را نظامی بخشیده بود. اندیشه عرفانی هم از زمان ابوهاشم صوفی اولین زاهدی که در عالم عرفان لقب صوفی یافته بود (۱۵۰ هـ/ ۷۶۷ م) تا دوره شیخ محیی الدین عینی می رسید به شیخ اکبر (۵۶۰-۵۳۶ هـ/ ۱۱۶۴-۱۲۴۰ م) که مباحث عرفانی را به طور بررسه دقیق قرار داد، اعتلای چشمگیری یافته بود. از سوی دیگر سنایی (م ۲۵ هـ/ ۱۱۳۰ م) شعر عرفانی را به ذروه رسانیده بود و فریدالدین عطار (م ۶۱۸ هـ/ ۱۲۱۱ م) راه سنایی را پی گرفته بود. مولوی وارث چنین میراث ارجمند بود.

مولوی را نمی توان در جرگه صوفیای قرار داد، زیرا تصوف دینی جداگانه نیست و نظام فکری و ویژه‌ی ندارد. هر یک از صوفیای بزرگ جهان بینی خاصی داشته اند. آثار مولانا از این نظر جالب توجه نیست به بزرگ ترین شاعر عرفان اسلامی است، بلکه از این جهت مهم است که در مساله های از مسائل حیات دینی و فلسفی نیست که او بدان نپرداخته باشد. او در پیرامون و تحارب شخصی خویش در باب هر مساله‌ی را که پیش از وی مورد اندیشه و بررسی قرار گرفته بود، دوباره اندیشیده است.

هر کس که علاقه مند به کشف و صید مرواریدها و گوهرهای اندیشه اقیانوس گونه مولانا است، به نظر من شایسته است که پیش از به دست گرفتن آثار خود او، کتاب‌هایی را که دانشوران درباره او تدوین کرده اند به عنوان مقدمه مطالعه کند.

در سال ۱۳۷۱ در پیشگفتاری که بر ترجمه نثر و شرح می نوشتم نوشته بودم: «بر آن بودم که مثنوی را بخوانم چون آن کار را دشوار یافتم، بر آن

شدم که ابتدا آثار دیگر مولانا را مطالعه کنم از مجالس سبعة آغاز کردم. ناهمواری‌هایی در آن کتاب دیدم در صدد تصحیح آن برآمدم. سپس به مکتوبات پرداختم ... سرانجام به مثنوی رسیدم. اگر می‌گفتم که به افلاک رسیدم و شما گفته مرا باور می‌کردید، این سخن مرا هم باور کنید. من و کجا و افلاک کجا؟...» (پیشگفتار مترجم بر شرح مثنوی، ص ۱۳)

فرض آن است که پیش از به دست گرفتن آثار مولوی - به ویژه مثنوی و دیوان سید و ... کتاب‌هایی را مطالعه باید کرد که من از واجب‌ترین آنها برای مطالعه پسند کتاب اساسی را قید می‌کنم:

۱- معارف معاصر و مواعظ و سخنان سلطان العلماء بهاء‌الدین محمد بن حسین خطیبی بلخی معاصر به سلطان ولد پدر مولانا. مولانا به مطالعه این کتاب سخت علاقه داشت، سراسر تیریزم مولانا را از مطالعه آن باز داشت. این کتاب دو جلد به تصحیح مرحوم استاد فروزانفر است که مرحوم طه‌وری چاپ کرده است.

۲- رساله فریدون بن حمزه به سالار در مناقب حضرت خداوندگار است. کتاب به نام زندگینامه مولوی با مقدمه مرحوم سعید نفیسی توسط کتابفروشی اقبال چاپ شده است.

۳- مقالات شمس از سخنان عارفان شمس الدین تبریزی که به کوش استاد دکتر محمدعلی موحد در سال ۱۳۶۹ به وسیله انتشارات خوارزمی چاپ شده است.

۴- ولدنامه یا ابتد‌نامه از سلطان ولد فرزند مولانا به خط خیر مقدمه مرحوم استاد جلال‌الدین همایی، مخصوصاً مقدمه کتاب حاوی اطلاعات نفیسی است.

۵- سوانح مولانا و روح از محمد شبلی نعمانی درباره آثار و مسائل فکر مولانا، در سال ۱۳۸۲ به وسیله نشر قلم منتشر شده است.

۶- زندگی مولانا جلال‌الدین محمد مشهور به مولوی از مرحوم بدیع الزمان فروزانفر که بارها به وسیله انتشارات زوار به چاپ رسیده است.

۷- مولانا جلال‌الدین، زندگانی، فلسفه، آثار و گزیده‌یی از آنها، از مرحوم عبدالباقی گولپینارلی، ترجمه توفیق ه. سبحانی، انتشارات پارسه

۸- عرفان مولوی، اثر خلیفه عبدالحکیم، ترجمه احمد محمدی و احمد

میرعلایی، حاوی مسائل فلسفی دربارهٔ خلقت، وحدت وجود، انسان کامل... کتاب در ۱۳۵۶ در کتاب‌های جیبی چاپ شده است.

✱

باری، کتابی که در دست دارید بدین منظور فراهم شده است که مطالعه کننده نگاهی کوتاه به زندگی مادی و دنیوی مولانا بیندازد که به منزله درآمدی برای ورود به عرصه اندیشه‌های والای وی است و دوره حیات وی را در کودکی، جوانی، بلوغ، دیدار با شمس تبریزی و پس از شمس مرور کند و نظر او را دربارهٔ حیات، شعر، تصوف، سلوک دنیا و مسائلی از مقوله جبر و اختیار، جهد و توکل، سماع، مشقه وزن، بلا بداند، معاصران او را بشناسد، آثار منظوم و منثوری وی و آثار منسوب به او را بشناسد.

مولانا از بزرگ‌ترین شاعران و نویسندگان زبان فارسی است. از پنج اثر باقی مانده از او دو اثر شعر و سه اثر به نثر است؛ هر چند هر اثر مقوله‌ای خاص دارد، اما مجموعه آثار او کلی‌مسئله‌ای است و هماهنگ پدید آمده است. در «فیه مافیه» گفته است:

«والله من از شعر بیزارم و پیش من از این بیشتر چیزی نیست... در ولایت و قوم ما از شاعری ننگ‌تر کاری نبود اما اگر در آن ولایت می‌ماندیم موافق طبع ایشان می‌زیستیم و آن می‌ورزیدیم... ایشان خواهستندی، مثل درس گفتن و تصنیف کتب کردن و تذکیر و وعظ... و مثل ظاهر ورزیدن...» اما به هر حال روی به شعر آورده است. او شعر را مانند سخن گفته‌تن می‌داند. وزن و قافیه مورد پسند او نیست. او معتقد است که معنی بر نبط برتری‌ها دارد. مولوی به تمام معارف پیش از زمان خود و معاصر با خود وقوف کامل دارد. از ویژگی‌های کلام اوست که بدون نظمی خاص معانی مورد نظر خود را در قالب قصه‌یی می‌ریزد. در حین بیان مبانی به نکته دیگر می‌پردازد. دوباره به قصه باز می‌گردد، ناگهان کلمه‌یی او را به یک مسئله مابعدالطبیعی می‌کشاند و آن مسئله را به اختصار که در یکی دو بیت بیان می‌کند. او فراتر از عصر خود بود.

در دیوان و مثنوی او به دنبال مضامین عادی شاعران نباید بود. در قاموس او بالای معشوق چون سرو و دهانش چون غنچه، رویش مانند ماه و زلفش مانند

زنجیر یا مشک نیست. دیوان او دریایی طوفانی است که گاهی هم آرام است. انسان گاه در باغچه گشت می‌زند که آب‌نماها، گل‌ها و درختان با قریحه سحر آسا می‌گویند: همه در جایی که باید باشند هستند. گاه از جنگلی انبوه که درختان غول‌پیکر به شما اجازه دیدار جنگل را نمی‌دهد عبور می‌کنید و رعبی اعجاب‌انگیز وجودتان را فرامی‌گیرد. شعر مولانا از لحاظ دامنه حوزه عاطفی و بیجان‌های روحی ممتاز است. او زیبایی را در عظمت و بی‌کرانگی می‌جوید. مولانا شکارگر لحظه‌هاست. اغلب غزل‌های او نمونه‌های شگفت‌آور و موفق بیت لحظه‌های زندگی اوست. برای راه یافتن به ژرفای اندیشه‌های مولانا باید صبور بود. اگر این نمونه‌ی قید کنیم لازم است که دیوان کبیر و مثنوی را بدین پیشگفتار برای سبک‌سازان و سبک‌سازان با ارائه یکی دو نمونه این گفتار را خاتمه می‌دهیم:

چون آینه را در نما باشد جانم
تا نم که نگویم نتسم که ندانم

(دیوان کبیر/ب ۲۷۵۸۷)

و این هم نمونه‌ی از آرایه‌های مراعات‌النظائر مولویانه:
زنید خاک به چشمی که باد در سر اوست
دو چشم آتشی حاسدان پر آب کنید

(همان/ب ۹۰۵۹)

✱

این کتاب یازده سال پیش از این در سال ۳۸۴ تحت عنوان «زندگی‌نامه‌ی مولانا جلال‌الدین بلخی رومی» به همت نشر قطره منتشر شده است و دو سال بعد نیز چاپ دوم آن باز توسط همان ناشر به بازار آمد که با توجه به فاصله مکرر علاقه‌مندان و نایاب بودن کتاب، از مدتی پیش بر آن بودم که بعد از بازبینی کامل آن را به دست چاپ و نشر بسپارم؛ تا این که چند ماه پیش جناب آقای دکتر محمدعلی شیوا مدیر محترم «انتشارات پرنیان خیال» برای چاپ و انتشار آن اعلام علاقه و آمادگی نمودند.

دکتر شیوا خود نیز شاعر و پژوهشگر ادبی است و ضمن تألیف آثاری در زمینه شعر و ادبیات، کتاب ارزشمندی نیز با عنوان «آینه شمس» در مناقب

«صلاح‌الدین زرکوب قونوی» یار غار مولانا تألیف کرده که همراه با مقدمه‌یی به قلم اینجانب توسط انتشارات پرریان خیال منتشر شده است.

حاصل آن که کتاب زندگی‌نامه‌ی مولانا، بعد از بازبینی کامل تحت عنوان «فرا تر از فسون و فسانه» آماده‌ی نشر شده و هم‌اکنون تقدیم علاقه‌مندان می‌شود. امید که در کنار سایر منابع مولوی پژوهی جویندگان معرفت و علاقه‌مندان به شناخت مولانا را در راهی که در پیش گرفته‌اند، راهنما و ندیمی همواره سگام باشد.

در آخر مراتب امتنان خود را از انتشارات پرریان خیال و مدیر محترم و فرهیخته آن دکتر شهید ده‌متی بلند و شوقی وافر را سرمایه‌ی انتشار این کتاب کرده‌اند اعلام می‌دارم.

به منه و کرمه

توفیق ه. سبحانی

اسفندماه ۱۳۹۵